

EMK — LJUBLJANA 97 OB PRIMERU METELKOVA

Metelkova in Evropski mesec kulture – Ljubljana 1997 (EMK 97) imata vsaj eno stično točko: z ambiciozno zasnovo in relativno dobro zbrano ter pestro dokumentacijo naravnost vabita k premišljevanju in raziskovanju. Na neki način oba odkrivata tako šibkosti kot potencialne v kulturnem okolju, ki so ga minula leta označevali vsaj tile atributi: območje ob vojnem žarišču, osamosvajanje, približevanje EU in tranzicija v smislu prehoda v sistem večstrankarske demokracije. Kratka argumentacija atributov obenem lahko – vsaj na načelni ravni – pomeni povzete problematike, ki jo poizkušamo misliti skozi izbrana primera. Za to namreč gre, oba primera lahko opazujemo kot

dokument št. 14/2

Iz kratkega povzetka koncepta projekta, kot sta ga v ELABORATU formulirali predsednica programskega sveta ga. Marina Gržinič in glavna koordinatorica ga. Mojca Kumerdej, je razvidno, da bo

"projekt EMK - Lj. '97 konceptualiziral predvsem sodobno slovensko umetnost in njen odnos s širšim mednarodnim kontekstom umetnosti in kulture ter upošteval prav vse urbanistične, arhitekturne, kulturne in komunikacijske ravni mesta Ljubljane kot fizičnega in duhovnega prostora.

Vzpostavljen naj bi bil dialektičen odnos med institucijami in različnimi umetniškimi produkcijami v mestu Ljubljana, ki bi tako dobile nove pomenske razsežnosti in oblike. EMK Ljubljana 97 bo ob svoji panoramski predstavitvi posameznih področij predvsem raziskovalno usmerjen projekt. Koncept raziskovanja umetnosti in kulture je mišljen kot sondiranje in potapljanje v paralelne zgodovine lastne in evropske (tudi ameriške in azijske) umetniške produkcije.

Uvodoma lahko torej zapišemo dve besedi, ki bosta med vodili EMK - Lj. '97: sodobnost in raziskovanje, ki stavi na kreativno energijo in specifične realnosti posameznih umetniških področij. Predstavljeni bodo projekti, ki naj bi publiko, razumljeno v najširšem pomenu besede, povedli v labirintno raziskovanje realnosti oz. celo več različnih realnosti, ki dandanes sestavljajo svet umetnosti in predstavljajo t.i. slovensko nacionalno, umetniško in kulturno identiteto. Projekti bodo torej predstavljeni kot živi organizmi, ki se razvijajo iz odnosa med posameznim delom, umetnikom in gledalcem.

Čas, ki ga živimo, ni čas gotovosti in velikih ideologij. Čas, v katerem se bo dogajal EMK - Lj. '97, je čas ob prelomu tisočletja, ki ga označuje nova človeška duhovnost, ki postavlja pod vprašaj varnost posameznika in družbe, relativnost, indiferentnost in nihilizem. Zato naj bi se umetniška in kulturna produkcija v okviru EMK - Lj. '97 spustila v tiste svetove umetnosti, ki opuščajo indiferentnost, se odprla metaforičnemu pomenjenju, paralelnim in celo parapsihološkim svetovom ter nenazadnje različnim umetniškim, kulturnim, družbenim in medijskim realnostim, ki ustvarjajo svet, v katerem živimo.¹⁴

2. Kakšno naj bi bilo v tem prikazu razmerje med institucionalno in neodvisno kulturo?

Med institucionalno in neinstitutionalno kulturo je pravzaprav edino možno sodelovanje programsko dopolnjevanje in sinteza. To razmerje je, pa čeprav se sliši še tako paradoksalno, v korist institucionalne kulture. Vsi projekti, tako tisti, ki so jih predlagale institucije posredno preko svojih predstavnikov v programskem svetu (kot primer navajamo recimo razstavo zgodovine otroštva, katere nosilec bo Mestni muzej), kot tisti, ki so jih kot neodvisne umetniške produkcije predlagali posamezni ustvarjalci, kritiki, teoretiki itn., bodo izvedeni predvsem v slovenskih kulturnih institucijah. Te bodo s tem soustvarjale projekte in so torej bistvenega pomena za njihovo realizacijo in operacionalizacijo.

3. Kako bo koncipirana osnovna programska shema EMK Ljubljana 97?

Osnovna programska shema EMK - Lj. '97 je že koncipirana. Sestavlja jo 9 programskih polj, ki pokrivajo različne vidike sodobnega slovenskega umetniškega kulturnega in širšega družbenega ustvarjanja. Tako je vzpostavljeno specifično razmerje in ravnotežje med t. i. klasičnimi vidiki sodobnega ustvarjanja (klasično gledališče, opera, balet, resna glasba, film...) in vse bolj množično-medijskimi novimi oblikami ustvarjalnosti (rock, jazz, pop glasba, novi elektronski mediji, multimedijski projekti, sodoben ples...).

4. Kakšen bo delež tematskih prireditev?

Oblikovanje tematskih deležev oz. določanje tematskih sklopov bo potekalo na dveh ravneh. Za prvo lahko ugotovimo, da je nekaj teh tematskih projektov že zastavljenih - recimo predlagani simpozij na temo realnega, ki naj bi zaobiljal tako praktične (umetniške) kot teoretske vidike, podobno velja tudi za projekt NSK Ambasada, ki že sam po sebi vsebuje tematski sklop odnosa med umetnostjo in politiko, teritorijem in dematerializacijo objekta in.

Za drugo raven oblikovanja tematskih prireditev pa bo značilen postopek združevanja ali programskega fokusiranja, potem ko bo dokončno izoblikovan program in bodo potrjeni izvajalci. Tematski sklopi se bodo ustvarjali tudi z vzpostavljanjem skrbno izoblikovane in načrtovane mreže različnih projektov v času in prostoru.

5. Kakšna sta status in vloga t.i. neodvisne kulture EMK- Ljubljana '97? Kateri elementi neodvisne produkcije se želijo posebej poudariti?

Kot je bilo že zapisano v uvodu in pod točko 2, projektu EMK - Ljubljana '97 ne gre nobeno favoriziranje ali aprioristično podpiranje neodvisne kulturne produkcije. Tudi v izhodiščih programskega sveta ni vzpostavljen dualen odnos, na eni strani institucionalizirana in na drugi neodvisna produkcija, saj menimo, da je tak koncept v umetnosti in kulturi v devetdesetih zastarel in predstavlja socialistični atavizem.

Načelno opredeljevanje za neinstitucionalno ali institucionalno kulturo ali proti njej in njuno aprioristično ločevanje, brez razprave o vsebini, kakovosti in pomenu, je nesmisel, ki se ga programski svet še kako dobro zaveda.

Vodilo pri oblikovanju programa EMK - Lj. '97 je v prvi vrsti kakovost v smislu estetske inovativnosti in raziskovalnosti, k tej pa prispevajo tako klasične kot tudi najbolj avantgardne oblike sodobnega umetniškega izražanja. Tako klasične kot avantgardne produkcije so namreč vpete v zgodovinski kontekst kot tudi v kontekst sodobne ne le slovenske, ampak tudi svetovne umetniške produkcije.

V projektu EMK - Lj. '97 ni prostora za aprioristično favoriziranje institucionalne ali neodvisne kulture. Vodilo in merilo projekta EMK - Lj. '97 sta namreč strokovnost in kakovost.

6. Kakšna bodo vloga, pomen in sodelovanje z nacionalnimi kulturnimi institucijami na podlagi programskih izhodišč programskega sveta EMK-Ljubljana '97?

Znova ponavljamo, da je sodelovanje z institucijami bistvenega pomena za realizacijo projekta. Gre za produktivno razmerje med umetniškimi snovanjem in idejo ter mestom njene realizacije; brez sodelovanja z institucijami, brez vpetosti programa v institucije oz. brez vzpostavitve telesa institucij, tako kot je bilo načrtovano v mestni upravi, preprosto povedano, ne more priti do realizacije programa EMK - Lj. '97.

Jasno pa je, da vse to velja tudi za produkcijska središča in t.i. "prostore drugačnosti" neodvisne kulture.

7. Kakšno bo razmerje med domačo in tujo produkcijo in kolikšen bo delež koprodukcij med domačimi in tujimi ustvarjalci?

1. Npr. poskus rušenja bivše vojašnice ob Metelkovi ulici 9. septembra 1993 in dejstvo, da ustvarjalci ter ustvarjalke na Metelkovi delujejo od tega datuma naprej brez osnovnih pogojev (elektrika, voda) in v nemogočih sanitarnih razmerah. Za obširno dokumentacijo o projektu Metelkova glej npr. M. Hren (1996): *Dosje Metelkova, Retina, Ljubljana in K. Kaufman...* (1995): *Razvojni načrt Metelkove, Retina, Ljubljana. Projekt Metelkove je v javnosti dobro poznan in natanko dokumentiran, zato ga v tem besedilu niti ne povzemamo.*
2. Glej npr. komentarje v člankih Tone Persak, DELO, 25. novembra 1996, in Simon Kardum, DELO, 18. januarja 1997.

so bolj znane in obdelane teme, ki spremljajo nastajanje nove države z enim (maloštevilnim) narodom v absolutni večini. Pa vendar naj izpostavimo eno značilnost, ki je bila (končno in vendarle) večkrat izražena v javnem govoru², namreč, da je kultura (tokrat pojmovana v ožjem smislu) ostala zanemarjena ali celo postala opustošena. Oba obravnavana primera, EMK 97 in Metelkova sta zgovoren dokaz za tako oceno. Nenazadnje navajamo kot enega odločilnih atributov spremembo strukture in neprestane kadrovske spremembe v upravnih organih na lokalni in na državni ravni. Prav kaotična razmerja med ravnimi upravljanja in pa prepogosto politično motivirano kadrovanje sta bistvena razloga za neučinkovitost in/ali nekompetentnost države, kar odločilno vpliva na potek tako široko zasnovanih projektov, kot sta obravnavana primera³.

časovno oziroma prostorsko zgostitev simptomov, ki označujejo slovenski kulturni prostor.

Kratek (a nedvomen) dotik in potem dolgotrajna bližina vojne sta vplivala na spremembo stanja duha v Sloveniji na način, ki ga ne bo lahko raziskati in opisati. Tvegajmo trditev, da je navedena izkušnja povzročila bistvene spremembe na ravni subjektivnih presoj o etični dopustnosti oz. nedopustnosti posamičnih dejanj. Ko mednarodna skupnost dovoljuje v soseščini genocid, postanejo male lokalne lumparije¹ v subtilnem in pogosto nezavednem mišljenjskem svetu tako rekoč zanemarljive. "Escape into the mikro", porast ksenofobije in obenem politično motivirana in dokaj brezokusna zagledanost v Evropo

EMK IN METELKOVA, INTERDISCIPLINARNA PROJEKTA MESTNEGA IN DRŽAVNEGA POMENA

Obravnavana primera sta – zanimivo – z vidika iniciacije povsem nasprotna, prvi je par excellence državni in drugi skorajda reprezentativno civilno-družbeni. V neki točki (1993) pa sta oba projekta doživela potrditev od ustreznih vej oblasti (sklepi vlade RS in tedanje skupščine mesta Ljubljana). V normalnih pogojih bi v obeh primerih prišlo do (pravočasnega) mandatiranja ustreznih projektne vodstvene strukture, pravočasne izdelave projektne dokumentacije, ki bi bila osnova za dodelitev proračunskih sredstev, in nato do profesionalno vodene in nadzorovane izvedbe. Tako pa smo v položaju, ko še nekaj mesecev pred prestižno prireditvijo EMK 97 ni bilo jasno, ali denar bo ali ne, ko izvajalci programa do zadnjega niso imeli podpisanih pogodb in ko je ostala mestna površina ob Metelkovi ulici, katere namembnost je dolgoročno določena za kulturo in na 4 hektarih vsebuje 15 stavb⁴ in en večji ter dva manjša parka, povsem neurejena in nepripravljena za prvo javno mednarodno predstavitev. Morda se bo v mesecu dni, ki – od trenutka oddaje tega besedila – še ostaja do začetka EMK 97, zgodil čudež, dejstvo tega trenutka pa je, da mestna uprava v zvezi z Metelkovo, kljub vsakodnevnim pozivom in prošnjam, tako rekoč spi. Oddelek za kulturo MOL ni predstavnikov Metelkove, ki so z županom leta 1995 (glej Dosje Metelkova, 1996) podpisali Protokol o urejanju razmer na Metelkovi, kljub številnim prošnjam nikoli povabil na pogovor. Metelkova je bila v program EMK 97 vključena naknadno, po razpisnem roku prijav, in sicer na osnovi preprosto zastavljenega vprašanja vodstvu EMK 97: *“Ali resni-*

Projekt EMK - Lj. '97 bo v prvi vrsti spodbudil, pospešil in rekontekstualiziral domačo produkcijo; vsak programski, infrastrukturni, arhitekturni, civilno-družbeni ali celo urbani premik/poseg v prostoru mesta Ljubljane v okviru projekta bo koncipiran kot bogatenje in kakovostno izboljšanje ustvarjalnih pogojev slovenske produkcije in s tem tudi mesta Ljubljana.

Tuje produkcije bodo predstavljene v okviru projekta EMK - Lj. '97 predvsem kot koprodukcije in bodo tako z vključevanjem domače ustvarjalnosti v mednarodne tokove pravzaprav njena nadgradnja.

8. Ali v določitvi programa EMK - Lj. '97 obstajajo prioritete in če, katere?

Prioriteta so kakovost, estetska in vsebinska izzivalnost, raziskovalnost. Le s tako koncipiranim programom je mogoče utrditi Ljubljano kot prestolnico na novem zemljevidu Evrope.

9. Kaj bo na podlagi predloženega programa programskega sveta moto EMK - Ljubljana '97?

Izoblikovanih je bilo že več različnih predlogov gesel, vendar pa smo nameravali geslo dokončno oblikovati v programskem delu elaborata.

Večina gesel je osredotočenih na osmislitev pozicije Ljubljane kot duhovnega, teritorialnega, medijskega itn. križišča med Vzhodom in Zahodom. Cilj projekta EMK - Lj. '97 je tudi redefiniranje posameznih sklopov in pozicij, kot so zunaj-znotraj, utopično-topično, zasebno-javno, tudi v smeri vzpostavljanja nekakšnih medprostorov, sivih con in praznin.

Geslo projekta je tesno povezano z njegovimi cilji dorečenimi v elaboratu projekta in bo del njegove celostne podobe.

10. Kako opredeljujete avtonomijo programskega sveta programa EMK - Ljubljana '97 in kako naj bi se ta zagotavljala?

Avtonomijo programskega sveta so njegovi člani vedno razumeli kot avtonomijo stroke, ki brez političnih igric, zakulisnih manevrov in dnevnopolitičnih interesov oblikuje program in katere vodilo so kakovost strokovnost, širina, estetska izzivalnost, poglobljenost itn.

Programski svet je telo, ki v strokovnem smislu avtonomno odloča o vsebini programa in to samo v tesni povezavi z drugimi strokovnimi in organizacijskimi ravni, predvsem s tistimi telesi, v katere so vključene institucije, in s t.i. sekretariatom EMK - Lj. '97.

Tisto, kar pa je še pomembnejše in je v vprašanju izpuščeno, je poudarek na avtonomiji projekta. Ne gre namreč zgolj za programsko, ampak tudi finančno integriteto projekta, kar pomeni zagotovitev, da bo projekt ne glede na zahteve dnevne politike deloval v skladu s sprejetimi načeli in realiziral sprejeti program, za katerega so bila dana polna finančna zagotovila.

11. Ali bo program namenjen specifični publiki (specialne razstave, seminarje itd.) ali širši?

Program bo namenjen vsem Ljubljancem, ali bolje rečeno, vsem slovenskim državljanom, kajti glede na velikost Slovenije lahko pričakujemo veliko obiskovalcev tudi iz drugih slovenskih mest in iz tujine.

3. Tu se osredotočamo na strukturne probleme na ravni uprave. Vemo (in v nadaljevanju je vsaj nekaj primerov), da so kaotična tudi razmerja na ravni struktur (reprezentativnih in vodstvenih) znotraj kulturno-umetniške scene. Ta tudi v primeru EMK ni dosegla širšega konsenza, “sesterica” protagonistov strukturnega zapleta ob projektu EMK 97 pa ni delovala mobilizacijsko-organizacijsko, temveč kot inštanca artikulacije problema.

4. Eno stavbo (Lovci) je jeseni 1996 adaptirala Mestna občina Ljubljana, in sicer za Ženski center; Youth Handicaped Deprived skupino, sekcije ŠKUC Magnus in Lilit, Makedonsko kulturno društvo, Kolektiv anarho-pacifistične akcije

Mimogrede predvideno je tudi sodelovanje z institucijami in ustvarjalci zunaj Ljubljane: SNG Maribor, slovenski muzeji, alternativni centri itn. Projekt EMK - Ljubljana '97 bo potekal na tako različnih mestnih lokacijah (odprtega in zaprtega tipa) in bo obsegal tako različne programske vidike, od klasičnega do avantgardnega, da se bo v njem lahko prepoznalo najširše občinstvo.

12. Katera bo temeljna ciljna publika EMK - Ljubljana '97?

Občinstvo v najširšem pomenu besede.

Občinstvo bo lahko v projektih prepoznalo tako stimulativen profesionalen in strokoven izziv kot tudi splošen zeitgeistovski in specifičen urbani utrip mesta Ljubljana.

13. Opredelitev roka EMK - Ljubljana '97, ki bo po zadnji varianti od 22. aprila do 15. junija, razlogi za in proti.

Ker gre za mesec evropske kulture bo projekt EMK -Lj. '97 potekal formalno, datum je sprejel programski svet, od 15. maja do 15. junija 1997. Toda nekaj specifičnih projektov, posebej likovnih, ki so vezani na najpomembnejša likovna razstavišča v Ljubljani, naj bi doživelo kršno predstavitev že pred tem datumom. Datum otvoritve razstavnega dogajanja v osrednjih ljubljanskih razstaviščih smo uskladili z Mednarodnim grafičnim bienalom (na sestanku polja likovne umetnosti, katerega član je tudi dr. Zoran Kržišnik!), zato smo ga prestavili na 22. april 1997. Grafični mednarodni center pa bo za EMK - Ljubljana '97 pripravil posebno razstavo v svojih prostorih. Za projekte likovne dejavnosti to ne pomeni nikakršne težave, saj bodo razstave na ogled mesec dni.

Pri tem pa bodo razumljivo vsi razstavniki predstavljeni in tematsko osmišljeni v okviru glavnega programa projekta EMK - Ljubljana '97. Podobno velja tudi za koncerte popularne glasbe, nekaj jih bo na programu šele julija 97, čeprav bodo sestavni del EMK - Ljubljana '97.

14. O pomenu projekta, o njegovih ciljih?

To vprašanje si zastavljamo sami, saj je po našem mnenju ključno.

Prvi cilj projekta je v njegovem raziskovalnem naboju, kajti ukvarjal se bo s predstavitvijo sodobne umetnosti in njenim odnosom do širšega konteksta umetnosti in kulture.

Drugi cilj je v novem produkcijskem potencialu, ki ga odpira za domačo produkcijo.

Tretji cilj je infrastrukturna izboljšava in dograditev dosedanjih institucionalnih in neinstitucionalnih potencialov slovenske kulture in umetnosti.

Četrti obsega vzpostavljanje mreže institucij in posameznikov, medijev in informacij, ki bodo produktivno trajno zaznamovali slovenski prostor in komunikacijo ter izmenjave z mednarodno javnostjo, tržiščem in institucijami.

čno nameravate ob festivalu EMK prezreti največji in novonastajajoči mestni prostor za kulturo, boste res prezrli tisto, kar bi po vsej logiki morali najbolj podpreti – največjo tekočo investicijo za kulturo v državi?” Tudi načeloma izražena dobra volja župana, podpora direktorja uprave in njegove svetovalke, ki vodi projektne svet za Metelkovo v okviru MOL, ne morejo odtehtati dejstva, da je uprava neoperativna, da so celo znotraj politične stranke, ki ima upravo “v rokah” huda konfliktna razmerja in da v taki atmosferi tako rekoč ni možno sklicati operativnega sestanka kompetentnih ljudi, kaj šele zastaviti projektno strukturo, podeliti mandate itd. Pri tem sploh ni potrebno omenjati, da so v mestnem svetu razmere

(KAPA) in Društvo slovenskih likovnih umetnikov. MOL je delno usposobila tudi prireditveni dvorani Gala Hala in Chanell zero Klub. Ministrstvo za kulturo pa je v južnem delu karere obnovilo prvo stavbo Slovenskega etnografskega muzeja in preko zavoda Retina še hišo Metelkova 6 za potrebe izbranih 20-ih produkcij uvedništva kulturnih revij, plesno gledališke produkcije, NSK center itd.

5. *O tem se strinjajo tako pristojni predstavniki gradbenega odbora za južni del centra (Ministrstvo za kulturo, g. Stanislav Mrvič) kot vodja projektne skupine za severni del (MOL, ga. Vida Stanovnik), ključni sedanji uporabniki (Etnografski muzej, Retina), izbrani*

še bolj podvržene golemu politikantstvu, ki o vsebini tako rekoč ni mogoče razpravljati. Dejstvo, da so bila sredstva za EMK izglasovana “tik pred zdajci” in z minimalno večino, je dovolj zgovorno. Atmosfera je na moč kafkavska – tudi v primerih, ko se vsi ustrezni naslovi strinjajo, je operativno zadeve tako rekoč nemogoče premakniti. Vlada RS, župan MOL in njegova ekipa ter ključni uporabniki severnega in južnega dela Metelkove, tako kot tudi na natečaju izbrani arhitekt za lokacijo, se strinjajo, da je nujno potrebno celotno lokacijo v smislu modernega urbanega kulturnega centra, odprtega za javnost, voditi enotno ter da je pri tem ključno vzpostaviti projektno strukturo⁵. Kljub vsesplošnemu strinjanju in motivaciji bližajočega EMK 97 ter velikemu zanimanju mednarodnih partnerjev pa se potrebni operativni koraki enostavno ne naredijo, ali pa nastopijo tako pozno, da časovna stiska enostavno prepreči zelene rezultate.

To besedilo zaključujemo v začetku aprila 1997. Večina

dokumentacije, ki je zbrana v publikaciji, ki jo imata bralka in bralec v rokah, pa se nanaša na "zaplet" pri projektu EMK 97 v času od poletja 1995 do pomladi 1996. Tisto obdobje je sicer pomembno za analizo spremembe koncepta in metode (modela) vodenja projekta, a v tem prispevku želimo nakazati, da se ista logika neobvladovanja projektnega vodenja pri političnih in upravnih strukturah nadaljuje tudi naprej in tudi v drugih primerih. Milo rečeno je odnos do obravnavanih primerov neresen. Govorimo o izgradnji največjega urbanega kulturnega središča v prestolnici in o najpomembnejši mednarodni kulturni prireditvi. Žal moramo zapisati, da Metelkova od prireditve EMK 97 ne bo imela kaj dosti, velja pa tudi obratno – EMK ne bo imel kaj prida od Metelkove. Dejstva, da bo tačas in v koprodukciji z EMK stiskan promocijski plakat, da bo v okviru prireditve EMK 97 inavguracija Slovenskega etnografskega muzeja na Metelkovi in da se bo v času EMK zvrstilo več kulturnih dogodkov, kot bi se jih sicer, gotovo ne morejo odtehtati kompleksne priložnosti za temeljito mednarodno promocijo, ki bi dolgoročno lahko odigrala odločilno vlogo pri koncipiranju, financiranju in izgradnji novih naprav in kapacitet za kulturno umetniško produkcijo na lokaciji⁶.

IZGUBLJENA PRILOŽNOST

Oba obravnavana projekta sta tako nacionalnega kot mestnega pomena. Oba projekta sta interdisciplinarna oziroma medresorska. Vsak od projektov bo v letih 1995–1997 porabil približno 500 milijonov tolarjev. Govorimo torej o milijardi proračunskega denarja iz postavk za kulturo, pri čemer

Peti pa: Ljubljana je že v Evropi, s projektom EMK - Lj. '97 bo svojo vpetost v ta prostor tudi produktivno reflektirala.

Stališča so bila okvirno oblikovana s koordinatori polj EMK - Lj. '97 in v sodelovanju z glavno koordinatorico projekta Mojco Kumerdej.

Gradivo pripravila: MARINA GRŽINIČ, predsednica programskega sveta projekta EMK - Lj. '97

Ljubljana, 1. oktobra 1995

arhitekt (ing. Groleger, skupina Forum) in načeloma tudi pristojni ministri (Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za kulturo) in župan MOL. Naloge projektne strukture naj bi bile koordiniranje dejavnosti, ki so za vse uporabnike lokacije skupnega pomena, in sicer: promocija, varovanje, urejanje okolice in podoba centra (v smislu priporočil Habitat, Agenda 21 in zdravo mesto) ter programsko načrtovanje novih kapacitet, ki so v interesu obeh lastnikov parcele in več uporabnikov. **6.** To velja predvsem za načrtovano izgradnjo t. i. centra sodobnih umetnosti, o katerem spregovorimo več v nadaljevanju.

MESTNA OBČINA LJUBLJANA
Evropski mesec kulture - Ljubljana 97
Trubarjeva 5
61000 Ljubljana
Tel.: 061/ 125 42 66
Fax.: 061/ 131 41 79

Dat.: 27. september 1995
Št.: 91/95

**VABILO NA 3. PLENARNO SEJO PROGRAMSKEGA SVETA
PROJEKTA EVROPSKI MESEC KULTURE - LJUBLJANA 97**

Na predlog ge. Marine Gržinič, predsednice Programskega sveta projekta Evropski mesec kulture - Ljubljana 97, Vas vabim na 3. plenarno sejo Programskega sveta, ki bo v

**torok, 3. oktobra 1995, ob 12.00 uri
na Kresiji, na sedežu Mestne uprave, Adamič Lundrovo nabrežje 2, I. nad. soba št. 143.
(Adamič Lundrovo nabrežje je vzporedno Mačkovi ulici)**

Tema 3. plenarne seje Programskega sveta EMK-Ljubljana 97 je razprava o programu in stališčih Programskega sveta EMK-Ljubljana 97 glede trinajstih vprašanj, ki so priložena k vabilu. Vprašanja so bila naslovljena na Programski svet v sredo, 13. septembra 1995 na sestanku skupine (ga. Marina Gržinič, g. Tomaž Toporišič, g. Igor Vidmar in ga. Mojca Kumerdej), ki jo je oblikovala načelnica, ga. mag. Daša Hribar.

Hkrati se bomo pogovorili o vseh vprašanjih, ki se tičejo projekta EMK-Ljubljana 97, delovanja Programskega sveta in odnosa Mestne uprave do projekta.

Na sejo sta povabljena tudi g. župan, dr. Dimitrij Rupel in načelnica oddelka za kulturo in raziskovalno dejnost, ga. mag. Daša Hribar.

S spoštovanjem,

Mojca Kumerdej
Glavna koordinatorka
Evropski mesec kulture - Ljubljana 97

Priloge: 1) Zapisnik 2. plenarne seje Programskega sveta
2) Programski predlogi polja Resna glasba
3) 13 vprašanj, ki jih je načelnica oddelka za kulturo in raziskavo, ga. mag. Daša Hribar 13. septembra naslovlila na Programski svet EMK-Ljubljana 97
4) Načrt dejavnosti EMK-Ljubljana 97 od 20. avgusta 1995 do 1. julija 1996, ki sta ga avgusta 1995 pripravili predsednica Programskega sveta, ga. Marina Gržinič in glavna koordinatorka, ga. Mojca Kumerdej.

7. V letih 1997/98 je v južnem delu vojašnice (proračun ministrstva za kulturo) načrtovana adaptacija centralne palače Slovenskega etnografskega muzeja, do leta 2000 pa obnova stavb za Moderno galerijo, Narodni muzej in Upravo RS za kulturno dediščino. V severnem delu pa je načrtovana gradnja Centra sodobnih umetnosti, nove Akademije za gledališče, radio, film in televizijo ter novogradnja oziroma adaptacija večih stavb za t. i. neinstičionalno oz. alternativno kulturno-umetniško produkcijo.

nost, da na področju kulture izvede temeljito prevetritev. Tovrstno priložnost lahko vidimo kot zgostitev singularnih energij, kot presečišče interesov, kot osredotočanje pozornosti širokega polja kulturno-umetniške in intelektualne ustvarjalnosti v prostoru s ciljem, da oblikujejo in prenesejo avtentično sporočilo (program) v širši kulturni prostor. Pri tem je proces oblikovanja programa že del programa samega, saj metoda (pot) odseva stanje duha v prostoru. Kulturo na tem mestu razumemo v najbolj širokem smislu in vključuje okolje, arhitekturo, socialne fenomene, urbane specifikke ter, seveda, vse klasične in sodobne discipline umetniškega izražanja. Tako interdisciplinarno zastavljen projekt, ki je nacionalnega in mestnega značaja, hkrati pa je po naravi stvari umeščen v mednarodno polje, je prava redkost in zato tako rekoč enkratna priložnost, da ustvarjalci poizkusijo uglasti svoje – kakopak subjektivno – iskanje in izražanje s svojimi kolegi in kolegicami iz različnih ustvarjalnih praks in

je treba vedeti, da bodo sredstva, vložena v Metelkovo, v naslednjih letih še naraščala⁷. Za prvo dekado slovenske države sta Metelkova in EMK 97 najbrž nesporno največja projekta. Kljub načelnemu optimizmu in vztrajnosti ter osebnemu prepričanju, da bo dolgoročno projekt Metelkova vendarle uspel, pa v tem trenutku ni mogoče presoditi drugače, kot da je priložnost za junkcijo obravnanih primerov v smislu konstruktivne resonance izgubljena. Če malce parafraziramo neko staro geslo, bi v duhu optimizma na koncu prvega dela besedila zapisali: *"Upamo, da po EMK 97 ne bo nič več tako, kot je bilo pred njim!"*

Ljubljana (in s tem Slovenija) je ob mandatu za organizacijo EMK 97 dobila predvsem prilož-

okolij. Naj zato na kratko spregovorimo o potencialih, ki so skupni obeh obravnavanima primeroma in so hkrati osebni motivi, ki so avtorja v minulih letih spodbujali tako k sodelovanju pri projektu EMK 97 kot pri vztrajanju pri izgradnji urbanega kulturnega centra ob Metelkovi ulici.

Vzpostavljanje relacij med ustvarjalci lokalno in globalno. Ker projekta vključujeta različne discipline, ponujata možnost, da se v interakciji in vsebinski povezavi znanosti, umetnosti, humanitarnih in etičnih vsebin vzpostavi mreža relacij, ki na eni strani služijo kvaliteti in poglobljenosti uvidov in artikulacij, na drugi strani pa vzpostavijo trajne komunikacijske poti. **Artikulacija specifične izkušnje v času in prostoru.** Slovenija je bila tako

v odnosu do vzhodnih kot do zahodnih evropskih kulturnih miljejev v posebnem položaju. Doživljali in opazovali smo oba svetova, se v njih relativno svobodno gibali in ustvarjali, predvsem pa smo kulturniki, umetniki, humanisti in ustvarjalci različnih disciplin aktivno sodelovali v t. i. tranziciji ter pred tem bistveno prispevali k impregnaciji našega kulturnega prostora z vsebinami, ki so se kasneje soočile z apokaliptičnim valom nasilja. Za generacije ustvarjalcev, ki so sodelovale pri spremembah 80-ih in 90-ih let in jih spremljale, je bil projekt EMK 97 enkratna priložnost za artikulacijo in s tem vpliv na diskurz v Evropi in širše. Vemo, da so v krizi mišljenja praktično vsa evropska okolja – tako zahodna kot vzhodna. Navsezadnje to odslikuje tudi apatičen ali na drugi strani evforičen odnos do dogajanj v prostoru bivše Jugoslavije. Tisti, ki smo dogajanja v minulih letih spremljali od blizu, jih občutili in vsrkali, obenem pa nismo doživeli prehude travme, da ob tem ne bi mogli misliti neobremenjeno,

MESTNA OBČINA LJUBLJANA
MESTNA UPRAVA
ODDELEK ZA KULTURO IN RAZISKOVALNO DEJAVNOST
Ljubljana, Trubarjeva 5

Številka: 1070/95
Datum : 29.9.1995

ga. Marina GRŽINIČ

Spoštovana !

V vednost Vam pošiljam vsebino vabila, ki sem ga v imenu župana MOL, dr. Dimitrija Rupla, poslala dodatno vabljenim. V torek, 3. oktobra 1995 ob 12. uri se bomo lahko srečali na nekoliko širšem sestanku.

Na podlagi Vaše prošnje za spremembo termina pri g. županu, bo sestanek v **ponedeljek, 2. oktobra 1995 ob 15.45 uri v kabinetu župana, dr. Dimitrija Rupla.**

Z lepimi pozdravi !



Načelnica oddelka
mag. Daša Hribar

MESTNA OBČINA LJUBLJANA
Evropski mesec kulture - Ljubljana 97
Trubarjeva 5
61000 Ljubljana
Tel.: 061/ 125 42 66
fax.: 061/ 131 41 79

Dat.: 19. oktober 1995
Št.: 95/95

ZAPISNIK 3. PLENARNE SEJE
PROGRAMSKEGA SVETA PROJEKTA
EVROPSKI MESEC KULTURE – LJUBLJANA 97

Seja je bila 3. oktobra 1995 ob 12.00 uri v sejni dvorani št. 143 na Kresiji, Adamič-Lundrovo nabrežje in je trajala do 14.30 ure.

Prisotni: Tomo Virk, Andrej Blatnik, Matevž Kos, Tomaž Toporišič, Eda Čufer, Simon Kardum, Diana Koloini, Nevenka Koprivšek, Alja Predan, Marina Gržinič, Taja Čepič, Zoran Kržišnik, Marjetica Potrč, Tomaž Vignjevič, Borut Vogelink, Tomaž Brate, Peter Gabrijelčič, Jurij Krpan, Karel Pollak, Boris Šušteršič, Aleš Vodopivec, Brina Jež, Kaja Šivic, Mitja Vrhovnik Smrekar, Igor Vidmar, Bogdan Benigar, Marjan Ogrinc, Brane Rončel, Ičo Vidmar, Brane Zorman, Srečo Dragan, Brane Kovič, Stojan Pelko, Jelka Stergel, Majda Širca, Miran Mohar, Marko Hren, Katra Mirovič, Brane Mozetič, Klavdija Poropat, Emil Hrvat in Mojca Kumerdej, župan, dr. Dimitrij Rupel ter načelnica oddelka za kulturo in raziskovalno dejavnost, mag. Daša Hribar.

Prisotni, vabljeni s strani župana: Aleksander Bassin (Mestna galerija), Gregor Moder (Mestni muzej), Zvone Šedlbauer (Mestno gledališče Ljubljana), Petar Jovič (Slovensko mladinsko gledališče), Mitja Rotovnik (Cankarjev dom), Darko Brlek (Festival Ljubljana), Andrej Smrekar (Narodna galerija), Peter Krečič (Arhitekturni muzej), dr. Sergej Gomišček (Mestni svetnik), Branka Lovrečič (mestna svetnica), Barbara Berce (namesto Jožeta Ostermana, Ministrstvo za kulturo), Lilijana Rudolf (Cafe Teater), Adela Železnik (namesto Zdenke Badovinac, Moderna galerija).

posledic "zgodovinskih dejstev" za stanje duha še nismo ne artikulirali in ne reflektirali. Še več, vojna je v vedenjskem in mišljenjskem svetu gotovo pustila globoke sledi zlasti v polju nenapisanih vrednot in etičnih norm. Večina tega šoka najbrž niti ni ozavestila, kaže pa se v predominantno apatičnem ali celo odklonilnem odnosu do dogodkov, ki so po domino-efektu sledili na Hrvaškem, v Bosni in kasneje v Albaniji, obenem pa prihaja na plan v vsakodnevni odnosih, kar je očitno tako v polju politike kot v polju gospodarstva, kulture in drugje. Leto 1997 je ponujalo dovolj časa, obenem pa je dovolj blizu izkušnji vojne in procesu sprememb, da bi stanje duha in stanje stvari lahko z dovolj pozornosti in z inten-

8. Poučno branje o tej temi in zanimiva podlaga za nadaljnjo razpravo v: Čufer, Eda... (1994): "Umetnost vodenja umetnosti" in "Dosje o...". Maska, letnik IV, št. 3/5, Ljubljana.
9. M. Gržinič (1996): Rekonfiguracija identitet: zgodovina, sedanjost in prihodnost neodvisne kulturne produkcije v Ljubljani, Forum za artikulacijo prostorov drugačnosti, Ljubljana
10. M. Wimmer (1996): Cultural policy in Slovenia, Report of a European panel of Examiners, Council for Cultural Cooperation, Council of Europe.
11. Zgovorno je dejstvo, da vse od leta 1990 na ravni mestne uprave ni prišlo do mandataranja ustreznih

zivnostjo ter ekstenzivnostjo komunikacije, ter z različnimi komunikacijskimi mediji morebiti lahko osvetlili na tak način, da bi obenem osvobodili svoje lastne stiske ob doživljanju apokaliptičnega zdrsa etičnih norm, in hkrati na to opozorili širši kulturno-civilizacijski prostor.

Ob tako široko zastavljenih projektih, kot sta obravnavana primera, je na preizkušnji zrelost kulturnega prostora za doseganje splošnega konsenza oziroma splošnega dobrega nasploh. EMK 97 je bil jasen indikator in test demokratičnosti kot kulturne in politične prakse. Prvotni način koncipiranja projekta je obljubljal vzpostavljanje modela odločanja in vodenja, ki bi upošteval širino ustvarjalnih praks, presegal obstoječe monopole (v našem primeru kulturnih) institucij in vzpostavljaj nove kriterije in meje vrednotenja produkcij, upoštevali nove oblike produkcij in nove umetniške prakse. Z uspešnim uveljavljanjem transparentnega in demokratičnega modela ob projektu EMK 97, bi – ob dej-

stvu, da so obstoječi modeli zastareli⁸ – trajno zaznamovali kulturno politiko v Sloveniji, s tem pa v smislu kulturnih vzorcev posredno in neposredno vplivali na uveljavljanje demokratične prakse nasploh. Enako velja za Metelkovo, kjer Ljubljani in državi do danes ni uspelo vzpostaviti enotne in premišljene strukture vodenja projekta. V primeru, da bi ob EMK in Metelkovi uspeli zastaviti učinkovit in hkrati odprt način vodenja, bi bilo precej lažje koncipirati tudi prepotrebne reforme na ravni nacionalne kulturne politike.

Projekt EMK 97 bi lahko zgostil energije v taki meri, da bi Metelkova zaživela hitreje. Bivša kasarna, ki je stoletje gostila vojske, ki so jih vodili domačinom tuji gospodarji, bi lahko ob EMK 97 oznanila točko potrebne obrata: nobena vojska in nobena vojna ne prinaša rešitve. Vojna uničuje prav kulturno dediščino, briše prepojenost prostora z ustvarjalnimi potenciali generacij in nasilno (z zatiranjem avtentičnega živega) vnaša v prostor tuje vzorce. Metelkova je prostor, kjer svoboda ustvarjalnosti premaguje preživeto paradigmo in obenem zagotavlja možnost, da se primanjkljaj infrastrukture kulturno-umetniških produkcij, ki se vleče še iz 80-ih let, popravi vsaj do tiste ravni, ki je začrtana v zborniku Rekonfiguracija identitet⁹.

V projektu EMK 97 smo torej uzrli odlično priložnost za integracijo obstoječih potencialov, izkušenj in ustvarjalnih praks s ciljem, da domači in globalni prostor trajno zaznamujejo s korekcijo obstoječega vrednotenja: ta bi se lahko odražala tako v vplivu na diskurz evropskih intelektualcev kot v vzpostavljanju demokratičnih vzorcev doma in nenazadnje v manifestirani obliki v novem kareju (arheju), trajno namenjenem ustvarjanju. Metelkova bi bila v kul-

Sejo je vodila dr. Marina Gržinič, predsednica Programskega sveta.

Dnevni red:

1. Pregled in potrditev zapisnika 2. plenarne seje Programskega sveta EMK – Ljubljana 97

2. Predstavitve in diskusija o stališčih Programskega sveta, ki so hkrati odgovori na 13 vprašanj, ki jih je na Programski svet EMK – Ljubljana 97 naslovila načelnica, mag. Daša Hribar

3. Predlog župana in načelnice oddelka za kulturo in raziskovalno dejavnost glede reorganizacije Programskega sveta in celotnega projekta EMK-Ljubljana 97.

Predsednica Programskega sveta, dr. Marina Gržinič je pozdravila navzoče in povedala, da je župan po sklicu Programskega sveta na 3. plenarno sejo naknadno povabil tudi direktorje slovenskih kulturnih institucij, dva mestna svetnika in predstavnika Ministrstva za kulturo. 3. plenarna seja Programskega sveta je torej potekala v spremenjeni razširjeni sestavi.

1. Pregled in potrditev zapisnika 2. plenarne seje Programskega sveta EMK – Ljubljana 97.

Sprejemu dnevnega reda so sledile pripombe v zvezi z zapisnikom 2. plenarne seje Programskega sveta. **G. Marjan Ogrinc** je predlagal, da se namesto povabilo k sodelovanju uporabi izraz razpis za sodelovanje pri EMK – Ljubljana 97. Na predlog g. Marjana Ogrinca ni bilo pripomb.

2. Predstavitve in diskusija stališč Programskega sveta, ki so hkrati odgovori na 13 vprašanj, ki jih je načelnica oddelka za kulturo in raziskovalno dejavnost, mag. Daša Hribar naslovila na Programski svet.

Dr. Marina Gržinič je na kratko predstavila in povzela stališča Programskega sveta, ki so vsebovana v odgovorih na 13 vprašanj, ki jih je na Programski svet naslovila načelnica oddelka za kulturo in raziskovalno dejavnost, mag. Daša Hribar. Dr. Marina Gržinič je hkrati predlagala, da bi razpravo o stališčih povezali s predlogom župana in načelnice glede reorganizacije projekta EMK – Ljubljana 97.

3. Predlog župana, dr. Dimitrija Rupla in načelnice oddelka za kulturo in raziskovalno dejavnost, mag. Daše Hribar glede reorganizacije Programskega sveta in celotnega projekta EMK – Ljubljana 97.

Župan, dr. Dimitrij Rupel je pozdravil navzoče in dejal, da je na tej plenarni seji zbran cvet slovenske kulture, kar je dobro znamenje za uspeh našega skupnega podjetja, ki se mu reče Evropski mesec kulture. Ministrstvo

struktur za vodenje projekta v celoti. Tako sedanji in bodoči uporabniki nepremičnin še danes ne vedo, na kateri naslov naj se obracajo. Projektni svet (ki ga vodi ga. Vida Stanovnik, ki je odlično vodila obnovo stavbe Lovci in delno usposobitev prireditvenih prostorov v stavbi Pešči na Metelkovi) se s posameznimi vprašanji ukvarja na neki način ad hoc in občasno, pri čemer se osredotoča izključno na vprašanja, povezana z investicijami in prostorskimi vprašanji, ne ukvarja pa se s programi, promocijo, organizacijo, mednarodnim sodelovanjem itd.

12. Potenciali se opirajo na dejstva, da je Metelkova: 1. eden ključnih prostorov tranzicije (1988 ...), 2. izraz odzivnosti in participacije

za kulturo je za leto 1996 za projekt predvidelo 40 mio SIT, mogoče je računati na sredstva mednarodnih skladov, pa tudi določeni ambasadorji so že pokazali pripravljenost za sodelovanje. EMK – Ljubljana 97 naj bi vseboval ožje mestne, državne in mednarodne razsežnosti. Želi si, da bi projekt Evropski mesec kulture uspel, da bi Ljubljana uspela pokazati tisto, kar je v Sloveniji najboljša, najbolj reprezentantno. EMK – Ljubljana 97 bo verjetno trajal več kot samo en mesec.

Poudaril je, da je Programski svet imenoval ISSML (Izvršni sekretariat skupščine mesta Ljubljana), konkretno ga. Lovrečič v svojem prejšnjem mandatu. Ta Programski svet je torej kot novi župan podedoval in veseli ga, da je takšen kot je. Vendar pa je treba po njegovem mnenju v ta krog vključiti še nekatere ljudi, ki nam lahko pomagajo uresničiti projekt. Programski svet v razširjeni sestavi je poimenoval kulturni parlament, nekakšen kulturni forum, ki naj bi se sestajal dvakrat letno. Predlagal je vzpostavitev štirih odborov, in sicer, programski odbor – med njegovimi trinajstimi člani bo po en član iz vsakega polja Programskega sveta – ter koordinacijski odbor, nadzorni odbor in častni odbor.

Na današnji sestanek je povabil tudi predstavnike mestnih in državnih nivojev. EMK – Ljubljana 97 je zvezdni dogodek, ki bo pokazal tisto, kar je v Ljubljani res najbolj reprezentativno, vanj je treba vključiti že obstoječe, zelo pa bi ga veselilo, da bi bili v program vključeni tudi posamezni dogodki.

Leta 1997 se bo dogajal Mednarodni grafični biennale, to je dogodek, ki bi ga želel vključiti v Evropski mesec kulture. Naše likovne prireditve bo treba povezati s tem, kar je že reden program. Ne vidi nobene možnosti, da bi bil Evropski mesec kulture nekaj posebnega, najbolj smiselno je, da se to, kar že imamo, med seboj poveže. Podobno kot o Mednarodnem grafičnem bienalu tudi o Festivalu Ljubljana, ki ga je prav tako treba vključiti v Evropski mesec kulture. Zastavil je tudi vprašanje časa dogajanja Evropskega meseca kulture v Ljubljani. Projekt naj bi se dogajal v času, ko je v Ljubljani študentska populacija, po drugi strani pa naj bi vseboval tudi turistično komponento. Evropski mesec kulture – Ljubljana 97 bo prireditev, ki bo povezala vse in ne bo izključila nikogar. V tem najširšem telesu naj bi potekala široka razprava o idejah, organizacijske posle pa bomo opravljali v ožjih telesih.

To bo ena imenitna prireditev! Čim več dogodkov, dejavnosti in utripa, to Ljubljana potrebuje zato, da se nariše na evropski zemljevid.

Načelnica oddelka za kulturo in raziskovalno dejavnost, mag. Daša Hribar je podrobno predstavila predlagano reorganizirano organizacijsko strukturo projekta. Sedanjemu sedemdesetčlanskemu Programskemu svetu se bodo priključili še predstavniki mestnih in nacionalnih kulturnih institucij, predstavnik Ministrstva za kulturo ter predstavnik Mestnega sveta, ki so bili

turnem smislu kvalitativni presežek in realni rezultat prizadevanj vrste kreativnih potencialov in bi – navsezadnje – še kako upravičila porabo proračunskih sredstev. Skratka, realizacijo Metelkove smo videli kot vrednoto, ki bo v prostoru ostala tudi po zaključku EMK 97, kvalitetno izpeljan EMK 97 pa kot medij, ki bo sporočilno vrednost Metelkove prenesel v svet.

SVARILO IN MOBILIZACIJSKI EFEKT

Menim, da destrukcija polja konsenza strokovne javnosti ob primeru EMK '97 niti najmanj ni nedolžen eksces ob tem, da tovrstni ekscesi postajajo v Sloveniji praksa. Avtonomija stroke je pomemben, če ne ključen dejavnik za doseganje širšega

družbenega konsenza, s tem pa pogoj za udejanjanje širšega družbenega dobrega. Z drugimi besedami, avtonomija stroke je temelj civilne družbe. Konsenz civilne družbe je podlaga kulturne, duhovne, ekonomske in politične avtonomije določenega prostora in obenem medij njegove zaščite. Rušenje točk in struktur neodvisnega razpravljanja in odločanja ter onemogočanje polj konsenza sta v neposredni funkciji tistih, ki si na področju Slovenije ne želijo kulturno, duhovno, intelektualno, ekonomsko in politično relativno uglasene in s tem suverene in avtonomne entitete. Lahko si mislimo, da je praktično vsem (bližnjim in daljnim) sosedom bolj kot avtonomna v interesu pohlevna dežela, ki bo ponujala poceni tranzit med vzhodom in zahodom ter med panično požrešnim severom in izčrpanim jugom. Če se ne bomo osredotočili na vzpostavljanje kulturnih, znanstvenih, izobraževalnih in drugih centrov ustvarjalnosti, bo dežela v kratkem razprodana, in preden se bomo zavedeli, bo postala avtoce-

civilne družbe (pri tem se šteje kultura kot medij participatorne demokracije); 3. doživela soočenje s štirimi vandalizmi: JLA (od 1988 do 1991), vandalizem funkcionarjev ISSML (rušenje Metelkove 1993), vandalizem ulice (absorbicija delikvence in socialnih urbanih problemov na Metelkovi po zasedbi) in očem nevidni vandalizem neusmiljene logike kapitala (gradbeni lobi); 4. preplet muzejskih in ateljejskih/produkcijjskih programov na lokaciji Metelkove, sobivanje tradicionalnega/etnografskega in sodobnega ustvarjanja; 5. plurikulturna mreža najbolj raznovrstnih ustvarjalnih praks, 6. inkluzivnost in ne ekskluzivnost v odnosu do ustvarjalcev in do publike, kar pomeni

ta in poceni krmišče za mednarodno trgovino. Matevž in repa, slap Savica in Triglavski park, Štanjel, Betontanc, Ljubljansko barje in Mura, Postojnska jama in Valvazorjev grad na Bogenšperku pa bodo zgolj ocvirki pri pojedini, ki si jo bo v deželi privoščil kapital. V primeru, da bi uspeli neizprosni logiki kapitala nadeti uzdo v Sloveniji, bi s tem najbolje pomagali tudi širšemu okolju v smeri jugovzhodno. Dogajanja ob projektu EMK 97 in ob Metelkovi so v tem kontekstu jasno svarilo in klic kulturnikom ter izobražencem vseh strokovnih disciplin. Mar je naključje, da je ob odsotnosti konsenzualnega strokovnega in političnega odločanja o Metelkovi ključni akter pri načrtovanju prav garažni gradbeni lobi?

EVROPA

Nisem pristaš pretirane zagledanosti v Evropo. V precejšnji meri se strinjam s tistimi, ki trdijo, da je Evropa utrujena, njen ustvarjalni naboj pa šibek. Na ravni sprememb kulturne politike in razprav, ki bodo s tem povezane, pa je treba računati z dejstvom, da bodo evropske inštitucije igrale pomembno vlogo. Zato distanca do zagledanosti v Evropo ne pomeni, da vključevanje v razprave med evropskimi kulturnimi produkcijami in sodelovanje v procesih, ki jih vodijo komisije Evropskega sveta, niso smiselne, kolikor jih spremlja enaka odprtost za razprave z drugimi kulturnimi in političnimi okolji.

V tem smislu je branje poročila o kulturni politiki v Sloveniji¹⁰ obenem poučno in mobilizacijsko, saj mestoma razkriva prav tiste šibke člene v slovenski kulturni politiki in prak-

povabljeni na 3. plenarno sejo.

Programski odbor bo sestavljalo 13 članov: 9 članov iz 9 polj, ki so lahko koordinatorji, nosilci ali zgolj člani posameznih programskih polj. Tem devetim članom bodo priključeni še predstavnik mestne kulturne institucije, denimo Mestne galerije, predstavnik nacionalne kulturne institucije, denimo Narodne galerije, predstavnik Mestnega sveta oziroma član sveta za kulturo in pa predstavnik Ministrstva za kulturo. Programski odbor bo vodila dr. Marina Gržinič.

Koordinacijski odbor bo vodil direktor, v njem pa bodo poleg direktorja še predstavnik Mestne občine Ljubljana, koordinator za mediji, predstavniki mestnih in nacionalnih institucij, predstavnik Ministrstva za kulturo, predstavnik za turizem, predstavnik Urada vlade za informiranje, predstavnik Evropske unije. Glede nadzornega odbora se je treba še dogovoriti, v častnem odboru pa bodo župan, predsednik republike, predstavnik Evropske unije itd.

Oddelek za kulturo in raziskovalno dejavnost ima za ta projekt predvidena 4 delovna mesta,

in sicer za opravljanje dela v okviru Mestne uprave, za koordinacijo z mediji, mesto tehničnega direktorja ...

Ga. Marina Gržinič je odprla razpravo glede na predstavljena izoblikovana stališča Programskega sveta, ki so hkrati odgovori na 13 vprašanj, in predloge župana ter načelnice glede reorganizacije Programskega sveta in projekta EMK – Ljubljana 97 v celoti:

Ga. Brina Jež je kot zastopnica za sodobno glasbo predlagala, da se polje Resna glasba deli na staro in sodobno glasbo.

G. Andrej Smrekar (Narodna galerija) je Programski svet pozval, naj določi, koga s tem projektom nagovarja, ali Evropo ali samega sebe. Ta orientacija bi bila zelo koristna.

Dr. Marina Gržinič je odgovorila, da je to zapisano v stališčih prvotnega Programskega sveta, in sicer, da je poudarek na domači produkciji in mednarodni koprodukciji. Ob tem je poudarila, da je izpeljava novih produkcij v tehni povezavi z infrastrukturo posameznih institucij.

Dr. Marina Gržinič je še enkrat podrobno razčlenila osnovne strokovne usmeritve projekta, katerega vodilo je raziskovalnost, sodobnost in mednarodna odmevnost domačih avtorjev in pri tem poudarila, da je ločevanje med institucionalno in neinstitucionalno kulturo nesmiselno, saj bo glavni kriterij pri oblikovanju programa kvaliteta.

Župan dr. Dimitrij Rupel je poudaril, da podpira vse, kar je povedala dr. Marina Gržinič. Strinja se, da je treba dati poudarek slovenski ustvarjalnosti, vendar tisti ustvarjalnosti, ki bo pritegnila Evropo. V izložbo bomo, kot je

vključevanje margin in socialno šibkih okolij, kar vključuje socialne aspekte, soočanje z vsemi oblikami urbane krize, kriminala in delinkvence, in aspekte iskanja novih oblik motiviranja in zaposlovanja zlasti mladih; 7. odprta za možnosti in načrte za okolju prijazno načrtovanje na samem začetku (v smislu programov zdravih mest, Agend 21 in drugih smernic t. i. urbane ekologije).

13. Tako je Metelkovo označil gospod Michel Marcus, predsedujoči Evropskega foruma za urbano kulturo in urbano varnost ob zaključnem govoru na ustanovnem srečanju foruma v Pariskam La Villette oktobra 1996 in kasneje v pismu županu MOL, dr. Dimitriju Ruplu.

dejal, postavili najbolj reprezentativne dogodke, morda tudi tiste, ki so najbolj nenavadni. Projekt je torej orientiran navzven. Ne le nam samim, tudi komu drugemu bomo skušali pokazati, zakaj je Evropska unija Evropski mesec kulture ponudila Ljubljani, ki bo okrog leta 2000 postala tudi Evropska prestolnica kulture. Poudaril je, da si je treba prizadevati, da bi bil projekt zanimiv navzven, Evropejci morajo biti prijetno presenečeni, vzburjeni ...

G. Mitja Rotovnik (Cankarjev dom) je dejal, da očitno obstaja temeljni nesporazum: po eni strani naj bi šlo za avtonomen projekt, vse, kar govori župan, pa govori proti temu.

Sam se zavzema za integralističen in ne avtonomističen projekt. Avtonomističen projekt pomeni poskus ekskomunikacije kulture, integralističen, kot ga zagovarja župan, pa pomeni integrativen projekt. Vse institucije delujejo po evropskih pravilih umetniških hiš, v katerih so umetniški direktorji zelo suverene osebnosti. V dosedanjem konceptu EMK – Ljubljana 97 pogrša misel subjektivnega prispevka institucij. Glede na povedano ugotavlja, da gre za hud razkol med županom in dr. Marino Gržinič. Tu ne bo pomagala nobena avtonomija Programskega sveta, ki je tudi kadrovska postavljena zelo enostransko.

Poleg tega, je poudaril, smo tudi že zelo pozni, Cankarjev dom namreč v svoj program vključuje projekte že za leto 2003. Sam podpira g. župana in se zavzema za integralističen koncept. Edini termin je junij, morda teden dni prej ali teden dni kasneje. Ocenil je, da finančna sredstva za letošnje leto – 20 mio SIT – ne pomenijo nič, Turandot v Cankarjevem domu npr., je vključno s ponovitvami stal 56 mio SIT.

Župan dr. Dimitrij Rupel je poudaril, da stoji tako za dr. Marino Gržinič kot za g. Mitjo Rotovnikom. Glede termina se strinja z g. Rotovnikom, da naj bi Evropski mesec kulture potekal junija leta 1997. Glede finančnih sredstev je dodal, da ve, da je g. Rotovnik navajen na velika sredstva, za razliko od nas, je dejal, ki smo navajeni manjših vsot. Leta 1996 bomo sredstva povečali, leta 1997 pa sploh. En del sredstev bo prispevalo mesto, večji del pa država. Strinja pa se z g. Rotovnikom, da smo pozni in da se moramo čim prej organizirati.

Dr. Marina Gržinič je dejala, da jo veseli, da jo je g. Rotovnik postavil ob bok g. županu, škoda le, da nima toliko moči kot g. župan. Poudarila je, da so bili člani Programskega sveta v Programski svet povabljeni s strani mesta Ljubljana. Od začetka delovanja je Programski svet, ki si je vseskozi prizadeval za čimprejšnjo realizacijo projekta, v zvezi s tem opravljal tudi naloge, ki niso v njegovi pristojnosti, hkrati pa je apeliral, da se čimprej vzpostavi koordinacijski odbor, v katerem bodo vodstveni predstavniki kulturnih institucij na ravni mesta in države.

si, ki smo jih navajali kot najpomembnejše v analizi obravnavanih primerov. “*Overinstitutionalization*” ali čezmerno vztrajanje pri rigidni monopolni shemi obstoječih institucij ne ohranja samo statusa quo institucij, temveč tudi status quo metode. Prav zato se je tako težko (ali celo nemogoče) prebiti v kulturno polje z novimi modeli organiziranja, produkcije in financiranja. Ali drugače: prav zato politika ne ve, kako naj se loti projekta Metelkova¹¹, in prav zato se je panično otresla prvotno zasnovane strukture projekta EMK 97. Poročilo je mobilizacijsko toliko, da podaja dobro osnovo za zahtevo po temeljitem pretresu struktur zno-

14. Poučen primer slabe pripravljenosti na vselitev v nove prostore je stavba Metelkova 6 (vanjo naj bi se vselila vrsta plesno-gledaliških in multimedijskih produkcij), ki naj bi služila tudi upravna hiša za produkcije, ki bodo ključne pri uporabi novih načrtovanih kapacitet na lokaciji. Bodoči najemniki do zadnjega niso verjeli v “realnost” prostorov (imam občutek, da podobno gledajo tudi na “realnost” t. i. centra sodobnih umetnosti) in so o “umetnosti” vodenja in so upravljanja začeli razmišljati šele v trenutku, ko so jim bila odprta vrata prostorov. Prišlo je do idiotske situacije: produkcije, ki se jim s selitvijo močno mudi, so za pogajanja z lastnikom (ministrstvo za kultu-

traj in medsebojnih povezav med kulturnimi inštitucijami in državo. Če v primeru EMK ‘97 preboj iz stare paradigme ni uspel, potem Metelkova (pa ne samo Metelkova) pomeni izziv, ki ostaja. Metelkova lahko h kulturni politiki prispeva največ že s tem, da vztraja. In v kontekstu Evrope ima dovolj zglednih primerov; pestra paleta teh je zbranih v Trans Europe Halles, ki poleg 24 urbanih kulturnih centrov (večinoma v opuščeni industrijskih objektih) vključuje tudi ljubljansko Metelkovo in mariborsko Pekarno. Prav urbani kulturni centri, ki so zasnovani interdisciplinarno (od umetnosti do socialnega aktivizma) in rastejo neposredno iz potreb mlajših generacij ustvarjalcev, podprtih z izkušenimi civilnodružbenimi aktivisti, so pogosto ključni faktor sprememb v kulturni politiki tudi državnih inštitucij. Če so bili socialni angažma, privabljanje marginalnih publik in odprtost za nove kulturne (zlasti urbane) prakse doslej zgolj v domeni manjših alternativnih kulturnih inštitucij, zdaj pa počasi, a

vztrajno postajajo pomembna izhodišča tudi za kulturno politiko etabliranih in doslej skorajda hermetično zaprtih ustanov. Želja po premiku iz modela zaprtosti v model odprtosti kulturnih ustanov je že spodbudila resno in strukturirano razpravo, in sicer v European Forum for Urban Culture and Urban Security, v katerem poleg dobrega ducata večjih urbanih kulturnih centrov sodeluje tudi Metelkova. Pri tem gre prav za vprašanje, kako koncipirati kulturno politiko tako, da bodo kapacitete čim bolj odprte za širšo publiko, in s tem povezano vprašanje vloge kulturnih centrov pri soočanju s krizami urbanih okolij pri vzpostavljanju "civilnega" sektorja in zavesti o vlogi državljanstva. Izkazalo se je, da je Metelkova – z zas-

novno, zgodbo in programom – lahko v svetovnem merilu tudi v tem primeru atraktivna partnerica. Pri tem je že skoraj mitološko dejstvo, da potenciale¹² Metelkove laže in hitreje odčitajo zunaj kot znotraj meja Slovenije.

Metelkova je emblematska za premišljevanja o scenariju utrdbe ali scenariju javnega, odprtega prostora kulturnega delovanja¹³ in enako za premik v modeliranju vodenja, financiranja in nadzora kulturnih institucij, ki so deloma ali v celoti v lasti ali proračunu države. To pa je ključnega pomena pri oblikovanju nove kulturne politike, kar predpostavlja, da se centri kulturne politike odprejo najširšim spektrom ustvarjalcev in publike. EMK 97 je poizkus spremembe modela vodenja in organiziranja dejavnosti v kulturi krčevito odbil kljub izjemno dobro zastavljeni priložnosti, ki je razvidna iz dokumentacije, zbrane v tej knjigi. Pred ustvarjalno sceno in kultur-političnim menedžmentom pa je nov test, in sicer koncipiranje, izgradnja ter programska, organizacijska in

Še vedno pa so tudi odprta vprašanja glede finančne konstrukcije, priliva finančnih sredstev itd.

G. Miran Mohar je dejal, da so bili člani Programskega sveta izbrani kot strokovnjaki, da gre za ljudi, ki so v zgodovini svojega dela izpeljali resne projekte, tako domače kot tudi mednarodne. Polovica članov Programskega sveta deluje v institucijah in torej institucije predstavljajo skozi svojo stroko. Poudaril je avtonomnost projekta, kar pomeni, da so člani Programskega sveta, ki so pripravili programske predloge, tudi odgovorni za program. Tujcev namreč ne zanima zgolj seštevek obstoječega. Že v 80. in 90. letih so se v Sloveniji oblikovali civilni principi družbe, ki pa nekako zamirajo. Prav v projektu Evropski mesec kulture pa vidi možnost, da se ta opcija ohrani. Ob tem je poudaril, da stališča, ki jih zagovarja kot predstavnik Programskega sveta, nikakor ne izključujejo institucij.

G. Marjan Ogrinc je dejal, da je bilo g. Rotovniku odgovorjeno v 10. odgovoru Stališč Programskega sveta, ki so hkrati tudi odgovori na 13 vprašanj, naslovljenih na Programski svet.

10. Kako opredeljujete avtonomijo Programskega sveta programa EMK – Ljubljana 97 in kako naj bi se ta zagotavljala?

Avtonomijo programskega sveta so njegovi člani vedno razumeli kot avtonomijo stroke, ki brez političnih igric, zakulisnih manevrov in dnevnopolitičnih interesov oblikuje program in katere vodilo so kakovost, strokovnost, širina, estetska izzivalnost, poglobljenost itd.

Programski svet je telo, ki v strokovnem smislu avtonomno odloča o vsebini programa in to samo v tesni povezavi z drugimi strokovnimi in organizacijskimi ravni, predvsem s tistimi telesi, v katere so vključene institucije, in s t.i. sekretariatom EMK – Ljubljana 97.

Tisto, kar pa je še pomembnejše in je v vprašanju izpuščeno, je poudarek na avtonomiji projekta. Ne gre namreč zgolj za programsko, ampak tudi finančno integriteto projekta, kar pomeni zagotovitev, da bo projekt ne glede na zahteve dnevne politike deloval v skladu s sprejetimi načeli in realiziral sprejeti program, za katerega so bila dana polna finančna zagotovila. (op.zap.)

V tem projektu gre za iskanje skupnih interesov, presekov, kjer naj bi institucije in EMK – Ljubljana 97 našli skupni jezik. Sam se zavzema za prvotni datum, ki ga je sprejel Programski svet (15.maj –15. julij); junij je namreč najbolj obremenjujoč mesec za študente in dijake, ki v tem času zaključujejo

ro) in upravljalcem (zavod Retina) mandatirale predstavnice institucij, ki se jim s selitvijo niti najmanj ne mudi, prostori so ostali prazni več mesecev (stroški so upravljalca potpisnili na rob preživetja), reprezentativna (organizacijska) shema pa je bila postavljena na glavo; namreč, zavod Retina, ki je nadaljeval poslanstvo društva Mreža za Metelkovo in opravil vsa potrebna dela (vključno z dogovarjanji z lastnikom in z investicijami) za vselitev najemnikov; je bil nenadoma potpisjen v pozicijo nasprotnika najemnikom, ki so tik pred podpisom pogodb na hitro inovirali nov "Center najemnikov"; ministrstvo za kulturo pa potpisnili v vlogo pogajalca med upravnikom in najemniki ter s tem de facto

šolo, ki pa pomenijo pomemben del občinstva.

G. Peter Krečič (Arhitekturni muzej) je dejal, da je, četudi je na seji Programskega sveta prvič, očitno, da se je na tej seji nekaj prelomilo. Zdi se mu, da je smer, v katero gre projekt, pravilna. Temu, kar je že storjeno in narejeno, je treba priključiti nekaj, kar že obstaja. Pravilna smer je torej predstavitev celote. Treba je iznajti razmerje med enim in drugim. Predlagal je, naj se ustanovi odbor, ki bo kvalificirano razsojal o kvaliteti programov, obenem pa se morajo v projekt vključiti tudi institucije in tempirati svoje termine. Predlagal je tudi ustanovitev sklada, za čigar sredstva naj bi kandidirale tako institucije kot posamezniki.

G. Peter Gabrijelčič je poudaril, da se je ves čas priprav na projekt jemalo v obzir, da bodo v Evropski mesec kulture vključene tudi institucije. Ob tem se je treba zavedati, da česar ne dajejo institucije, lahko ponudi alternativno povezovanje, zato je treba alternativno podpreti. Alternativno povezovanje pomeni tudi povezovanje z drugačno ciljno publiko, ki je perspektivno bolj zanimiva celo za same ustvarjalce.

Dr. Sergej Gomišek (mestni svetnik) meni, da je bil Mestni svet pri sprejemanju mestnega proračuna prej restriktiven kot spodbujevalen. To mnenje pa se bo spreminjalo glede na gradiva, ki jih bodo mestni svetniki prejeli. Kultura v Ljubljani je bila, je in bo, in to ne le leta 1997, ampak tudi kasneje. Evropski mesec kulture bi moral biti obrnjen navzven, svetu je treba pokazati najboljše, kar zmoremo. Moramo zbrati tisto, kar že imamo, to bo najbolj racionalno. Iz posameznih dosedanjih dobrih projektov bo prišlo tisto najboljše, kar bo slovenska kultura prezentirala. Strinja se z g. županom glede prihodnjih smernih delovanja Programskega sveta. Finančna sredstva so sicer majhna, z zbiranjem pa bodo postala večja. V znanosti pa bi bila še tako majhna sredstva velika. Moramo biti racionalni, obenem pa poskušati reprezentirati nacionalno in ljubljansko kulturo, že obstoječemu pa je treba dodati še kaj avantgardističnega.

Župan dr. Dimitrij Rupel je sklenil, da Programski svet ostane takšen kot je, s tem da se mu priključijo predstavniki, ki jih je danes povabil na plenarno sejo. V Programski svet bo vključil še nekaj novih ljudi, nato pa bo napisal nov sklep o imenovanju Programskega sveta. Programska polja je zaprosil, naj imenujejo po enega svojega predstavnika v Programski odbor, na osnovi katerega bo podpisal tudi sklep o imenovanju članov Programskega odbora. Programski odbor bodo ustanovili do srede oktobra, ne želi namreč sam imenovati predstavnikov polj. Ob tem je poudaril, da se strinja s predlogom g. Krečiča, da bi program oblikovali na podlagi konkurzov, saj bi bili v nasprotnem primeru lahko obtoženi ideološke pristranosti.

G. Ičo Vidmar je podal kritiko poteka seje, in namreč g. župana opozoril,

oduzeli mandat inštituciji, ki so jo vzpostavili sami. Kdo pri tem izgublja, je najbrž jasno. Navedeni primer je tako rekoč šolski, in če bo scena lekcijo obvladala, bo imela v rokah spričevalo za kandidaturu za vodenje Centra sodobnih umetnosti.

začel graditi tako stihijsko, kot se je krojil EMK 97, in bomo mesec dni pred otvoritvijo zrl v nova vrata, ne vedoč, kdo pije in kdo plača. Da se ne bi razumeli napak: resnično mislim, da je ljubljanska ustvarjalna scena srednjih generacij že s primeri, ki so skozi reference navedeni v tej knjigi, pridobila dovolj izkušenj, da bi lahko za nove prostorske kapacitete zastavila dober oz. zadovoljiv model vodenja. Pravim pa, da je za to dejansko skrajni čas¹⁴; tisti, ki jih center sodobnih umetnosti zanima, se morajo vanj navidezno vseliti danes in med seboj komunicirati tako resno, kot da center že vodijo.

Marko Hren je pobudnik in dolgoletni predsednik Mreže za Metelkovo, predsednik sveta Retina, zavoda za podporo civilnodružbenih iniciativ.

finančno-menedžerska shema načrtovanega centra sodobnih umetnosti na Metelkovi. Vsa leta doslej smo se strinjali, da Ljubljana tovrstni center potrebuje, in končno je na ravni prostorskega načrtovanja (arhitekturno urbanistični natečaj za Metelkovo) sklop vadbениh in prireditvenih prostorov za sodobne ustvarjalce (scenske umetnosti, multimedija, novi mediji, manjša koncertna dvorana, dokumentacijski center itd.) našel mesto v severozahodnem kotu Metelkove, nasproti železniške postaje. Lokacija in namembnost sta vendarle določeni. V smislu projektnega vodenja izvedbe in priprave na kasnejše upravljanje pa so bili doslej storjeni samo nadvse skromni koraki. Lahko se zgodi, da se bo tako dolgo pričakovani center